Rapportage

2023 - 2024

Onderzoek laaggeletterdheid en andersgeletterdheid Bonaire 2024

Geletterdheid

Geletterdheid in de talen van een gebied is een sleutel voor toegang tot maatschappelijke, economische en culturele ontwikkelingsmogelijkheden, in Bonaire zowel als overal elders in de wereld. Uit recent onderzoek blijkt dat het niveau van laaggeletterdheid in Bonaire vergelijkbaar is met dat in bijvoorbeeld Nederland. Verschillende initiatieven worden ontplooid om geletterdheid en leescultuur in Bonaire te ondersteunen, dit rapport gaat vooral in op datgene wat we ook kunnen doen om mensen te ondersteunen die beperkt worden in hun ontplooiingsmogelijkheden op basis van hun beperkte mate van geletterdheid.

Dit onderzoek werd uitgevoerd onder leiding van dr. Eric Mijts van de Universiteit van Aruba. Dit rapport werd samengesteld op basis van literatuurstudie, interviews, participerende observatie en enquêtes, mede uitgevoerd door Lucretia Leming en Haidy Wijngaarde, die beiden hun masterscriptie schreven over dit onderwerp en met ondersteuning van Rosemarijn de Jong van de Universiteit van Curaçao. Met dank aan alle professionals, vrijwilligers, specialisten en collega's die zich ingezet hebben om dit project mogelijk te maken, met name Prof. Dr. Elisabeth Echteld voor de samenwerking in de vormgeving van dit project en in de beoordeling van de masterscripties, en met dank aan Stichting Lezen & Schrijven Bonaire voor het gestelde vertrouwen en voor de aangename samenwerking.

University of Aruba

UNIVERSITY OF CURACA0
DR. MOISES DA COSTA GOMEZ

Inhoudsopgave

ONDERZOEK LAAGGELETTERDHEID EN ANDERSGELETTERDHEID BONAIRE 2024 1

Geletterdheid 1

INHOUDSOPGAVE 3

INLEIDING 4

De opdracht 5

DE IMPACT VAN LAAGGELETTERDHEID 6

AANPAK VAN HET ONDERZOEK 7

DE BEVINDINGEN 9

CONCLUSIE 13

Nuttige links 15

Bijlagen: 15
- Bijlage 1: Opdracht Stichting Lezen & Schrijven 15
- Bijlage 2: Scriptie Haidy Wijngaardse 15
- Bijlage 3: Scriptie Lucretia Leming 15

Inleiding

Iemand die laaggeletterd is heeft te veel moeite met lezen en schrijven om te kunnen functioneren in het dagelijks leven. Stichting Lezen en Schrijven zet zich sinds 2015 in om “door middel van een structurele aanpak laaggeletterdheid van Bonaire te verbannen”. Een survey uit datzelfde jaar wees uit dat 17 procent van de bevolking die in Bonaire geboren is moeite heeft met lezen en schrijven, dit komt overeen met het in 2016 gepubliceerde Nederlandse gemiddelde dat 18% is. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen tot op welke hoogte deze percentages vergelijkbaar zijn.

Laaggeletterdheid maakt mensen kwetsbaar, niet enkel op de arbeidsmarkt maar ook in zorg en welzijn. Een laaggeletterde heeft een verhoogd risico de controle over geldzaken en administratie te verliezen. In samenwerking met partners in zorg, onderwijs en overheid is een groot aantal succesvolle initiatieven opgezet in Bonaire om lees- en schrijfvaardigheid te bevorderen. Toch blijven grote zorgen bestaan over de geletterdheid van een deel van de bevolking, reden waarom in 2023 opdracht gegeven is aan onderzoekers van de Universiteit van Aruba en de Universiteit van Curaçao om de actuele knelpunten en de complexiteit van dit vraagstuk in kaart te brengen. Uiteindelijk leidt deze analyse tot aanbevelingen die de basis zijn voor een uitbreiding van de aanpak van laaggeletterdheid in Bonaire.

Geletterdheid is een complex van vaardigheden dat de meeste mensen zich op jonge leeftijd eigen maken. Naast het aanleren van kennis van letters en cijfers gaat het ook om het leren uitspreken van woorden en teksten, vinden van informatie in en begrijpen van teksten, en tegelijkertijd ook het leren schrijven. Ook rekenen wordt als onderdeel van geletterdheid beschouwd, en als laatste moeten we het stijgend belang van digitale geletterdheid niet vergeten. Laaggeletterdheid kan zich dus uiten in verschillende vormen: moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale laaggeletterdheid.

De aanpak van laaggeletterdheid is over het algemeen gericht op de ontwikkeling van het individu, onder andere door onderwijsinitiatieven waarin deelnemers zich op vrijwillige basis vaardigheden eigen kunnen maken. Deze initiatieven vragen in de eerste plaats dat deelnemers onderkennen dat ze een bepaalde nood hebben, dat ze gemotiveerd zijn om daar iets aan te doen en uiteindelijk ook de tijd en middelen - denk aan transport - hebben om deel te nemen. Daarbij moeten we ook niet vergeten dat laaggeletterdheid ook een stigma in zich draagt, waardoor veel mensen schaamte ondervinden als ze hierover praten. Deze verschillende factoren, inspanning, motivatie, schaamte en ook rendement zijn van groot belang bij de evaluatie van initiatieven die erop gericht zijn laaggeletterdheid aan te pakken. In de aanpak van dit vraagstuk is een perspectiefverbreding nodig, een verschuiving van een focus enkel op de laaggeletterde als individu dat ontwikkeld moet worden, naar een focus op een samenleving die (weer) plaats maakt voor laaggeletterdheid.

De Bonairiaanse samenleving is meertalig: niet alleen zijn er de vier belangrijkste talen die naast elkaar gebruikt worden, het Papiamentu, Nederlands, Spaans en Engels, de meeste mensen gebruiken die verschillende talen afwisselend in de dagdagelijkse praktijk, vaak voor verschillende doelstellingen. Dit maakt het ook moeilijker om geletterdheid in beeld te krijgen, er is in veel gevallen eerder sprake van *andersgeletterdheid*, waarbij mensen wel degelijk geletterd zijn, maar misschien niet in het Nederlands, of in de taal die als norm gesteld wordt.

Bonaire maakt een zeer snelle transitie door van een zogeheten informele samenleving naar een formele samenleving. In de informele samenleving vormde het geschreven woord geen drempel tot maatschappelijke integratie en wellicht een kleine drempel in aansluiting op arbeidsmarkt, overheid en bedrijfsleven. In de formele samenleving is het geschreven woord bepalend voor je kans op succes. Een samenleving die hoge eisen stelt aan de geletterdheid van burgers is in mindere mate inclusief voor het deel van de samenleving dat lager geletterd is tenzij de juiste waarborgen ingebouwd worden. De interventies die in dit rapport voorgesteld worden zijn er mede op gericht om deze waarborgen in te bouwen.

De opdracht

Doel van het onderzoek is om beter in beeld te hebben hoe het staat met de geletterdheid (taalvaardigheid) van personen (16+) voor verschillende leeftijdsgroepen en moedertalen, zodat op die manier een meerjarenprogramma opgesteld kan worden, samen met andere stakeholders, om specifieke programma's en interventies te ontwikkelen om laaggeletterdheid aan te pakken.

De impact van laaggeletterdheid

Uitdagingen met geletterdheid maken mensen kwetsbaar, denk bijvoorbeeld aan problemen met toegang tot medische en sociale zorg, administratieve uitdagingen met financiën en belastingen, maar ook bijvoorbeeld problemen met het lezen en opvolgen van brieven, juridische geschriften en dergelijke. Het is bekend dat laageletterdheid ook hand in hand kan gaan met sociaal isolement, economisch sterk verminderde kansen, verminderde motivatie voor deelname aan de samenleving en financiële afhankelijkheid. Dit alles maakt laaggeletterdheid een complex van vraagstukken.

Deze vraagstukken voor het laaggeletterde individu hebben ook consequenties voor anderen, zoals werknemers in de zorg- en dienstensector die extra tijd moeten vrijmaken voor communicatie met laaggeletterden, en daarnaast in de meertalige samenleving zeer vaak ook moeten vertalen. In de erkenning van de prestaties van deze professionals wordt deze tijdsinvestering vaak niet meegerekend, en al zeker niet erkend als een belangrijke kwaliteit, maar in de uitvoering blijken deze vaardigheden maar al te vaak essentieel voor het succesvol uitvoeren van deze beroepen.

Uiteindelijk hebben deze vraagstukken natuurlijk ook een gevolgen voor de samenleving: de problematiek van de laaggeletterde burger gaat hand in hand met complexe sociaal-economische vraagstukken die een grote kost hebben voor de samenleving, niet alleen financieel maar ook maatschappelijk.

De aanpak van laaggeletterdheid wordt over het algemeen gericht op de laaggeletterde zelf: deze moet leren lezen en op die wijze de samenleving minder tot last zijn. Al te vaak wordt vergeten dat dat slechts één kant van de medaille is. Laaggeletterdheid is een realiteit, en in veel gevallen zijn scholingstrajecten maar een beperkte oplossing voor het vraagstuk. Het is belangrijk om in dit kader ook te kijken naar de mogelijkheden die er zijn voor multimodale en meertalige communicatie, versterking van ondersteuning en training van zorgverleners en medewerkers in de dienstensector, met daarbij nadruk op de erkenning van de inspanningen die reeds door deze professionals geleverd worden. Als laatste is het ook belangrijk om te beseffen dat er in meerdere segmenten van de samenleving laaggeletterden zijn, die elk een andere aanpak verdienen omdat ze ook andere noden hebben, denk maar aan de leerling in de school, de schoolverlater, de anderstalige zij-instromer, de actieve burger, en senioren.

Aanpak van het onderzoek

Dit project werd uitgevoerd in drie fasen.

Voorafgaand aan het project werd een documentstudie verricht van het advies *Onderzoek Geletterdheid op Bonaire* (2015) en werd in overleg met Stichting Lezen en Schrijven afgesproken dat de aanpak in 2023-24 aangepast zou worden. De nadruk komt mede te liggen op de impact van laag- of andersgeletterdheid op verschillende betrokken partijen, waaronder de laaggeletterden zelf, zorgmedewerkers en professionals die met laaggeletterden werken, en uiteindelijk organisaties in de private en publieke sector.

Twee masterstudenten van de Universiteit van Curaçao hebben in het kader van hun masterscriptie, onder begeleiding van dr. Eric Mijts van de Universiteit van Aruba, simultaan een studie verricht waarin ze de huidige aanpak van geletterdheid in het onderwijs in Bonaire in kaart brachten en adviezen formuleerden over mogelijke interventies. Zij voerden elk een literatuurstudie uit waardoor ze het vraagstuk van geletterdheid en de mogelijke aanpak daarvan in kaart brachten. De ene student legde vervolgens de focus op de aanpak binnen de VMBO en MAVO, de andere student legde de focus op de aanpak bij Forma, waarbij ze gebruik maakten van het instrument dat ingezet was om in 2015 de stand van geletterdheid in kaart te brengen. Zij voerden elk ook een reeks interviews uit met professionals uit het onderwijsveld en met medewerkers van de leerbedrijven in Bonaire. Uiteindelijk brachten ze deze data en inzichten samen tot conclusies en aanbevelingen. Deze aanpak verschafte met name inzichten in de aanpak van laaggeletterdheid in de school, inclusief het volwassenenonderwijs bij Forma en de aanpak bij de leerbedrijven. De scripties van beide studenten zijn als bijlage bij deze rapportage gevoegd. Beide – ondertussen afgestudeerde - studenten zijn werkzaam in de Bonairiaanse onderwijspraktijk en waren ook betrokken waren bij het geletterdheidsonderzoek van 2015. Dit droeg eraan bij dat beide studenten een waardevolle en rijke scriptie schreven die ten grondslag lag aan de derde fase van dit onderzoek.

In de derde fase werd op basis van een analyse van de masterscripties, een reeks gesprekken met specialisten op het gebeid van geletterdheid en meertaligheid, in combinatie met een close reading van beleidsdocumenten en studies over taal, onderwijs en geletterdheid in Bonaire, een inventarisatie gemaakt van mogelijke knelpunten rond laaggeletterdheid en mogelijke interventies die daaraan tegemoet komen. Deze knelpunten en interventies werden in een laatste reeks gesprekken met zorgverleners, onderwijsprofessionals en medewerkers van de overheid besproken, hetgeen geleid heeft tot de voorstellen die in dit rapport gepresenteerd worden.

De aanbevelingen uit dit rapport worden in oktober 2024 gepresenteerd aan de gemeenschap in Bonaire, waarna een concreet tijdsplan en budget kunnen geformuleerd worden voor de verdere aanpak van het vraagstuk van laaggeletterdheid in Bonaire.

De bevindingen

De belangrijkste bevindingen van de studie van 2024 wijzen op de complexiteit van het vraagstuk: laaggeletterdheid en andersgeletterdheid maken deel uit van een sociaal-economisch complex waarbinnen zich verschillende uitdagingen met elkaar vermengen. Daarnaast is de problematiek van geletterdheid ook een vraagstuk dat voor verschillende groepen een ander karakter heeft en om andere oplossingen vraagt: we onderscheiden de leerling in de klas, de schoolverlater die aansluiting zoekt bij de arbeidsmarkt, de anderstalige zij-instromer, de ervaren professional en uiteindelijk de senioren. Binnen elk van deze groepen spelen vraagstukken van geletterdheid, en binnen elk van deze groepen is een aanpak nodig die recht doet aan de noden van deze doelgroepen.

Uit de masterscripties kwam een reeks aanbevelingen naar voren die geformuleerd werden door de leraren van de verschillende onderwijsvormen waarop het onderzoek van de studenten zich richtte (Wijngaarde 2024, p. 33-34). Als eerste werd aangegeven dat binnen het onderwijs behoefte is aan differentiatie in aanpak van laaggeletterdheid. De leraren uiten behoefte aan de ontwikkeling én implementatie van werkbare strategieën die specifiek zijn afgestemd op de behoeften van leerlingen op verschillende taalniveaus en onderwijsniveaus. Een tweede behoefte die door de leraren geuit wordt is continue screening en ondersteuning. Het onderwijs moet blijvend investeren in methoden voor het screenen van leerlingen en zorgen voor passende ondersteuning voor leerlingen die daar nood aan hebben. Als derde punt van aandacht uitten de leraren daarbij ook behoefte aan training en ondersteuning om gebruik te kunnen maken van effectieve strategieën voor remediëring van geletterdheid.

Een voorlaatste punt van aandacht dat door de leraren geformuleerd werd is dat de betrokkenheid van de ouders bij de school vergroot moet worden in de vorm van ouderavonden, workshops en andere evenementen, met daarbij dan ook expliciete aandacht voor de talige ontwikkeling van het kind en onder andere ook nuttige suggesties voor taalstimulering thuis. Als laatste werd de behoefte geuit aan nieuwe benaderingen, op basis van onderzoek, om laaggeletterdheid aan te pakken. De leraren gaven hierbij ook aan behoefte te hebben aan inzicht in de evaluatie van de effectiviteit van de benaderingen die ingevoerd worden.

In de gesprekken met verschillende belanghebbenden uit het onderwijsveld bleek dat er enthousiasme bestaat voor concrete ideeën om in de onderwijspraktijk geletterdheid aan te pakken. De behoefte aan diagnostische materialen is helder, er is ook duidelijk behoefte aan contextueel relevant leesmateriaal dat tegemoet komt aan de belevingswereld van de leerlingen zelf. Naast het beschikbaar maken van contextueel relevante leesmaterialen in het Papiaments en in het Nederlands op alle niveaus, blijkt er ook veel enthousiasme te zijn voor het ontwikkelen van een digitaal meertalig

schooltijdschrift dat door leraren en leerlingen vormgegeven wordt. Een dergelijk tijdschrift zou in de eerste plaats moeten aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen die juist niet zo vaak lezen of een achterstand hebben in geletterdheid. Het ontwikkelen en beschikbaar maken van taalstimulerende materialen voor zowel de naschoolse opvang als voor thuis werd ook benoemd door de leraren als een aanpak die veel succes zou kunnen hebben.

Uit de masterscripties kwam eveneens naar voren dat de aanpak van laaggeletterdheid door Forma zeer hoog gewaardeerd wordt, dit kwam ook naar voren uit de gesprekken met verschillende stakeholders in de Bonairiaanse samenleving en zorgsector. Evenzeer bleek echter dat de inspanningen van Forma niet toereikend zijn om tegemoet te komen aan de noden van alle laaggeletterden in Bonaire, daarvoor zal de aanpak van het vraagstuk uitgebreid moeten worden. Laaggeletterde burgers voelen vaak schaamte en ongemak waardoor ze niet gemakkelijk hulp vragen en waardoor zij minder gemakkelijk de weg vinden naar bestaande oplossingen. Voor de oudere burger is deze situatie vaak nog complexer.

Een groot deel van het oudere segment van de Bonairiaanse bevolking is opgegroeid in een informele en orale samenleving waarin teksten en formulieren nauwelijks een rol speelden. De transitie die rond 10-10-10 plaatsgevonden heeft en die een sterke formalisering en vervreemding van het overheidsapparaat inhoudt, is een kennis- en cultuuromslag waar velen de aansluiting verloren hebben. Het is met name de oudere bevolking die zelden nood had aan een ver ontwikkelde mate van geletterdheid om als burger sociaal-economisch succesvol te kunnen zijn. Het is gemakkelijk om te stellen dat deze groep burgers maar een betere inspanning moet doen om te werken aan geletterdheid, ook digitaal.

De eerste reflex is om dan te reageren door cursussen in te willen richten en brochures te willen maken om mensen aan te sporen om zich in te zetten. Dat werkt - met mate. Bij ouderen neemt het vermogen om nieuwe informatie op te nemen en op basis daarvan te leren af, het voorspellend vermogen neemt toe. Het opzetten van geletterdheidstrainingen voor deze doelgroepen, zowel voor wat betreft alfabetisering als digitale vaardigheden, heeft slechts zeer beperkt rendement. Deze burger verdient dan ook een andere aanpak die niet zozeer geleerd is op het aanleren van vaardigheden, maar wel op gebruikmaking van de vaardigheden die ze wel hebben. Een van de mogelijkheden die tijdens de interviews besproken werden, is het verder ontwikkelen van permanente ondersteuning bij administratieve vraagstukken, waaronder ook *teksthulp*, professionele ondersteuning onder toezicht die pro-actief hulp kunnen bieden bij tekstuele vraagstukken. Respondenten spraken in dit kader over het inzetten van *Life Coaches*, burgers die zich inzetten om lange termijn ondersteuning te bieden aan individuen en gezinnen met dit soort uitdagingen

Zowel voor de bovengenoemde doelgroep van oudere burgers, als voor beroepsactieve burgers, schoolverlaters en anderstalige zij-instromers is het van belang dat het stigma van laaggeletterdheid

aangepakt wordt: laaggeletterdheid is voor burgers overal in de wereld een uitdaging, ook in Bonaire. Het verdient dan ook aanbeveling om door middel van mediacampagnes – denk aan radio- en televiesieprogramma's over zelfredzaamheid en sociale integratie, content voor sociale media of korte reclamespots op de radio – te werken aan solidariteit en integratie, maar ook aandacht te bieden aan het ontwikkelen van vaardigheden en bewustzijn van de bestaande vormen van ondersteuning waarop de laageletterde beroep kan doen. Een idee dat bij meerdere respondenten weerklank vond, bestaat erin om een *Bario Bus* te ontwikkelen, die volgens een vast weekschema in verschillende aandachtwijken post zou vatten. Deze bus zou gericht moeten zijn op laagdrempelige meertalige dienstverlening door onafhankelijke professionals die zich richten op ondersteuning bij onder andere correspondentie, financiële administratie, ziektekostenverzekering en communicatie met de overheid. Daarnaast zou een dergelijke bus ook een mobiel sociaal-cultureel activiteitencentrum kunnen zijn, waar onder andere alfabetiseringsactiviteiten kunnen aangeboden worden. De bus zou op wekelijkse basis een bezoek moeten brengen aan wijken waar meer complexe sociale vraagstukken en ook laaggeletterdheid vaker voorkomen.

Uit het onderzoek werd duidelijk dat er grote inspanningen gedaan worden door instellingen en individuele professionals in Bonaire om tegemoet te komen aan de diversiteit aan communicatieve vaardigheden van de Bonairiaanse bevolking. Dit vraagt veel van de professionals, met name van diegenen die beter bekend zijn met de verschillende noden en die ook de verschillende talen spreken die door de inwoners van Bonaire gesproken worden. Het zijn vaak deze professionals die juist een extra tijdsinvestering doen om tegemoet te komen aan de uitdagingen waar veel Bonairianen zich voor geplaatst zien. Het verdient aanbeveling om deze professionals verder te ondersteunen in de ontwikkeling van deze dienstverlening en ze daarvoor ook aanvullende training en tijd voor te geven. Eveneens verdient het aanbeveling om extra coaching te geven aan professionals die nog niet over deze vaardigheden beschikken.

Als laatste is het ook belangrijk om rekening te houden met de verschillen in vaardigheden in geschreven communicatie. Niet enkel het vertalen van communicatie in de verschillende talen van Bonaire, maar ook het waarborgen van de toegankelijkheid van teksten door woordkeuze en opmaak verdient aandacht. Daarnaast kunnen ook pictogrammen ingezet worden om de begrijpelijkheid van teksten te ondersteunen. Veel (online) documenten zijn reeds vertaald in de verschillende talen van Bonaire, nog meer winst aan kwaliteit van communicatie kan bereikt worden als de toegankelijkheid van die documenten versterkt wordt.

Alle bovengenoemde benaderingen van laaggeletterdheid in meertalig Bonaire verdienen ondersteuning van een Taalpunt dat zich als centraal punt voor alle betrokkenen inzet voor de ondersteuning van alfabetiseringsonderwijs op alle niveaus, voor de ondersteuning van professionals en organisaties in tekstuele communicatie en in de praktijk van de omgang met laaggeletterden, en

dat een vaste partner kan zijn voor de overheid in alle vraagstukken die met geletterdheid te maken hebben.

Conclusie

Het onderzoek van 2023-2024 bouwde voort op het onderzoek dat in 2015 in opdracht van Stichting Lezen & Schrijven werd gepubliceerd en ook op het onderzoek naar een nieuw taalbeleid voor Bonaire dat in 2022 werd gepubliceerd. Een eerste belangrijke conclusie is dat laaggeletterdheid altijd een uitdaging zal blijven vormen in de Bonairiaanse samenleving. Het is dan ook noodzakelijk dat alle partijen zich blijvend inzetten om enerzijds tegemoet te komen aan de noden van laag- of anders geletterden, terwijl er anderzijds geletterdheidsonderwijs ondersteund wordt. Daarbij moeten we goed voor ogen houden dat de problematiek van geletterdheid een vraagstuk is voor verschillende groepen die verschillende noden en verschillende mogelijkheden hebben: de leerling in de klas, de schoolverlater die aansluiting zoekt bij de arbeidsmarkt, de anderstalige zij-instromer, de ervaren professional en uiteindelijk de senioren

De aanbevelingen kunnen opgedeeld worden in enkele verschillende categorieën. Allereerst wordt er gemikt op het laaggeletterde individu door het voortzetten en uitbreiden van **alfabetiseringscursussen**, in combinatie met de mogelijkheid van het inzetten van **life coaches** en een **bario bus**. Een tweede strategie richt zich op systematische aanpassing van communicatie door **toegankelijker woordgebruik**, **gebruik van pictogrammen** en blijvende aandacht voor de **lay-out** van teksten. Vanzelfsprekend dient er blijvend ingezet te worden op **meer en toegankelijk leesmateriaal**, waaronder een **contextueel relevante en multimodale nieuwsbrief** voor verschillende onderwijsniveaus, en de blijvende behoefte aan **Papiamentstalig leesmateriaal.** Het onderwijs, zowel in de basis- en middelbare school als in het volwassenenonderwijs, heeft blijvend behoefte aan **adequate diagnostische middelen** en **alfabetiseringscurricula** die tegemoet komen aan de meertalige realiteit van Bonaire. Overweeg ook een **meerjarige studie** naar de aanpak van laaggeletterdheid in de meertalige omgeving, waarin de verschillende doelgroepen die eerder besproken zijn gevolgd worden. Als laatste blijft het noodzakelijk dat er een **Taalpunt** opgezet wordt met een duidelijk mandaat en verantwoordelijkheid om deze trajecten te ondersteunen en waar nodig ook te faciliteren. Dit Taalpunt zou zich kunnen inspannen om binnen de relevante organisaties en bedrijven een netwerk van **toegankelijkheidsambassadeurs** op te bouwen die zich inzetten voor de toegankelijke samenleving.

Het onderzoek van de studenten leidde tot de volgende aanbevelingen voor de onderwijspraktijk, de onderbouwing daarvan kan in de scripties in bijlage gevonden worden.

- Ondersteun de meertalige onderwijspraktijk waardoor studenten met diverse taalachtergronden beter worden bediend, onder andere door differentiatie in taalonderwijs en in taalpraktijk in de klas

- Intensiveer ondersteuningsprogramma's voor studenten met vermoedens van laaggeletterdheid
- Leg nadruk op basisvaardigheden Nederlands en Papiamentu voor studenten die andersgeletterd zijn
- Versterk het aanbod van lees- en schrijfvaardigheidsprogramma's, met nadruk op het gebruik van de voorkeurstaal/talen buiten schooltijd
- Verrijk het curriculum met cultuurgerichte onderwerpen en activiteiten die de diverse achtergronden van de studenten weerspiegelen
- Zet in op verbetering en integratie van digitale toegang en digitale vaardigheden
- Bevorder bibliotheekgebruik door samenwerking met de lokale bibliotheek en door ondersteuning bij het afsluiten van bibliotheeklidmaatschap
- Blijf duidelijkheid scheppen over het beleid met betrekking tot de instructietalen
- Blijf inzetten op onderzoek naar taalvaardigheid en talige behoeften van studenten in de meertalige onderwijscontext
- Blijf inzetten op onderzoek naar nieuwe methoden en benaderingen om andergeletterdheid aan te pakken
- Blijf inzetten op betrokkenheid van ouders door ouderavonden, workshops en evenementen

Het onderzoek van de studenten heeft aangetoond dat het niet alleen draait om laaggeletterdheid, maar in vele gevallen ook om andersgeletterdheid. Er is een complexe dynamiek van taalvaardigheid onder de onderzochte leerlingen waarin de verschillende talen verschillende rollen spelen. Het is duidelijk geworden dat naast het traditionele begrip van laaggeletterdheid, er ook nuances bestaan in de manier waarop leerlingen in verschillende talen vaardig zijn. Dit impliceert de noodzaak voor een meer inclusieve benadering van taalonderwijs en -ondersteuning, waarbij rekening wordt gehouden met de diverse linguïstische achtergronden van de leerlingenpopulatie.

De inzet van de hierboven genoemde interventies kan een grote stap betekenen in de verdere ontwikkeling van Bonaire als inclusieve samenleving waar alle inwoners zich kunnen ontwikkelen en volwaardig participeren in het maatschappelijk leven.

Nuttige links

https://www.lezenenschrijvenbonaire.org/onderzoek-laaggeletterdheid-bonaire

https://www.lezenenschrijven.nl/voor-gemeenten/feiten-en-cijfers

https://www.lezenenschrijven.nl/informatie-over-laaggeletterdheid-nederland

Bijlagen:

Bijlage 1: Opdracht Stichting Lezen & Schrijven

Bijlage 2: Scriptie Haidy Wijngaardse

Bijlage 3: Scriptie Lucretia Leming

Bijlage 1: De opdracht

De Stichting Lezen en Schrijven Bonaire wenst samen met de stakeholders op Bonaire, te weten, de Stichting Forma, het Openbaar Lichaam Bonaire en de bibliotheek Bonaire, een onderzoek uit te voeren naar laaggeletterdheid op Bonaire, als vervolg op een eerder, in 2015, uitgevoerd desbetreffend grootschalig en breed onderzoek. De Stichting Lezen en Schrijven Bonaire streeft naar een update van dit onderzoek, waarbij er een verschuiving is qua doelgroep ten opzichte van het onderzoek uit 2015. D.r Eric Mijts van de Universiteit van Aruba, is in verband met dit streven benaderd door mevrouw Buys van de Stichting Lezen en Schrijven Bonaire. Dr. Mijts van de UA heeft contact opgenomen met de University of Curaçao dr. Moises da Costa Gomez (UoC), die een dependance heeft op Bonaire, met Bonairiaanse studenten die diverse opleidingen van de UoC volgen, waaronder de professional masteropleiding Nederlands. Inmiddels zijn door tussenkomst van prof. dr. Elisabeth Echteld van het University of Curacao Research Institute (UCRI), twee masterstudenten van de Algemene Faculteit van de UoC, bereid gevonden om in het kader van hun afstudeeropdracht het onderzoek uit te voeren, onder begeleiding van dr. Mijts van de UA en een ter zake deskundige begeleider van de UoC.

Doelgroep

De te bevragen groep is in de aanvraag aan de UA door de Stichting Lezen en Schrijven Bonaire als volgt gedefinieerd: "16+ met een focus op moedertaalsprekers van de 4 meest gesproken talen op Bonaire, het Papiaments, Nederlands, Engels en Spaans".

Doel

Doel van het onderzoek is om beter in beeld te hebben hoe het staat met de geletterdheid (taalvaardigheid) van personen (16+) voor verschillende leeftijdsgroepen en moedertalen, zodat op die manier een meerjarenprogramma opgesteld kan worden, samen met andere stakeholders, om specifieke programma's te ontwikkelen voor laaggeletterden.